

Lengyelország a középkorban

A 10. század elején nagy törzsek éltek a területen, melyeknek szállásterületei a későbbi közigazgatási beosztás alapjai lettek (Kis-Lengyelország, Mazóvia, Nagy-Lengyelország, Kujávia, Szilézia, Pomeránia). A lengyel állam kialakulása Nagy-Lengyelország területén, Gniezno környékén kezdődött meg. Itt I. Mieszko fejedelem (960-992), a Piast-ház alapítója 966-ban felvette a keresztiséget, majd Poznanban 968-ban megalakult az első püspökség is. Az államszervezés munkáját fia, Vitéz Boleszláv (992-1025) tette teljessé. 1000-ben III. Ottó császár Gniezno-ban püspökséget alapított, majd 1025-ben királlyá koronázta Boleszlávot.

Utódai állandó harcban álltak a német-római császárokkal, akinek időről-időre hűbéri főségét is el kellett ismerniük. A királyi hatalmat átmenetileg III. (Ferdeszájú) Boleszláv (1102-1138) erősítette meg, majd felosztotta az országot fiai között. Kis- és Nagy-Lengyelország az elkövetkező két évszázadban nem maradt egy fejedelem jogára alatt. A 12. században tovább aprózódott az ország, a 13. századra már 23 részfejedelemségből állt. A főfejedelem Krakkóban tartotta központját (Piastok), akik közül (Igazságos) Kázmér (1177-1194) igyekezett megerősíteni a központi hatalmat. Keleti terjeszkedése Halics felé például a magyar királyok érdekeivel ütközött. Nagy-Lengyelországban és Sziléziában ekkor erős német és cseh befolyás érvényesült, Mazóvia a pogány poroszoktól szenvedett. Konrád fejedelem behívta a Magyarországról kiebudalt Német Lovagrendet. A tatárjárás Lengyelország déli területeit pusztította 1241-ben, miután a legnicai csatában a lengyel hadak megsemmisítő vereséget szenvedtek. A 12-13. században jelentős méreteket ölt a német polgárok betelepítése a lengyel városokba.

Az ország egyesítését Wladyslaw Lokietek hajtotta végre, Sandomierz fejedelme. 1305-ben megszerezte Krakkót, 1315-ben Nagy-Lengyelországot, majd 1320-ban pápai engedéllyel koronázták királlyá. Lányát Károly Róbert vette feleségül. A lengyel trónra azonban a Luxemburgiak is igényt tartottak, ezt az ellentétet volt hivatva rendezni az 1335-ös visegrádi királytalálkozó. Luxemburgi János egy jelentős összegért lemondott trónigényéről, a Német Lovagrend pedig visszaadta Kujáviát. Ekkor már (Nagy) Kázmér volt a király (1333-1370), aki sokat harcolt a Lovagrend és a litvánok ellen. 1366-ban megszerezte Halicsot, 1368-ban Krakkóban egyetemet alapított és elvégezte a különböző területek szokásainak jogi kodifikálását is. Halála után megállapodásuk értelmében a trónt Lajos, magyar király szerezte meg, ám uralkodása nem volt népszerű. 1374-ben megállapodott a lengyel nemességgel és kiadta a kassai privilégiumot, amelyben csökkentette az adókat, csak lengyel tisztviselőket nevezett ki a lengyel hivatalokba. Lajos halála után lánya, Hedvig lett királynő, akinek a lengyel nemesség a litván fejedelmet, Jagellót (1386-1434) választották férjéül. 1386-ban Lublinban megkeresztelték és királlyá koronázták: a keresztiségben a Wladyslaw nevet kapta. Ezzel létrejött a lengyel-litván perszónalunio, illetve megalakult a vilnusi püspökség. 1410-ben a grünwaldi csatában legyőzte a Német Lovagrendet, majd a megkötött toruni békében megszerezte Nyugat-Poroszországot, amivel kijutást nyert a Balti-tengerre. A 15. században Lengyelországban megnövekedett a köznemesség súlya a politikában, ők ellenőrizték a tartományi bíraskodást, a pénzügyeket. Kialakult a sejm, a két házból álló rendi gyűlés, illetve a tartománygyűlések (sejmik) intézménye. A központi kormányzatot a királyi tanács jelentette, így Lengyelországban rendi monarchia jött létre.

Ajánlott irodalom:

Szokolay Katalin: Lengyelország története. Balassi, Bp. 1996.